

Komparacija hrvatskog i poljskog dioničkog društva

Gajski, Marko

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:261978>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za trgovačko pravo i pravo društava

Marko Gajski

Komparacija hrvatskog i poljskog oblika dioničkog društva

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Siniša Petrović

Zagreb, travanj 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Marko Gajski pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

MGajski

(potpis studenta)

Sadržaj

1. UVOD	1
2. USPOREDBA POVIJESNOG RAZVITKA PRAVA DRUŠTAVA REPUBLIKE HRVATSKE I POLJSKE	2
2.1. Pravo društava na području Hrvatske	2
2.2. Pravo društava na području Poljske	3
3. DIONIČKO DRUŠTVO I SPÓŁKA AKCYNA - KOMPARACIJA	5
3.1. Pojam dioničkog društva	5
3.2. Osnivanje	5
3.3. Prava i dužnosti dioničara	9
3.3.1. Općenito	9
3.3.2. Vlastite dionice	14
3.4. Organi društva	15
3.4.1. Uprava	15
3.4.2. Nadzorni odbor.....	17
3.4.3. Glavna skupština.....	22
4. ZAKLJUČAK.....	26
5. LITERATURA.....	28

1. UVOD

Republika Hrvatska i Poljska po mnogočemu su slične. Osim očitoga, da pripadaju slavenskoj skupini naroda i jezika, obje su zemlje prošle kroz fazu komunističke vladavine gdje tržišno gospodarstvo nije bilo jedno od načela vodilja tadašnjeg pravnog uređenja. Devedesetih godina prošlog stoljeća obje zemlje započinju fazu tranzicije te u fokus dolaze ključne promjene pravnog razmišljanja. Bilo je potrebno uhvatiti korak s razvijenim zapadnim zemljama koje već godinama funkcioniraju u demokratskim i tržišno liberalnijim sustavima. U gospodarskom je smislu to značilo i drugačiji pogled na poduzeća.

U obje su države pravni sustavi uveli trgovačka društva kao oblik koji predstavlja put k tržišnoj ekonomiji, a među njima su najbitnija bila takozvana društva kapitala. Zašto je tome tako? Zato što društva kapitala „predstavljaju način na koji osnivači odnosno članovi društva mogu ograničiti svoj ekonomski rizik, što je prije svega posljedica dvaju ključnih pravnih načela povezanih s trgovačkim društvima kapitala: a) njihova pravnog subjektiviteta i b) pitanja odgovornosti za obveze trgovačkog društva“.¹ Načelo pod a) značilo bi da je „trgovačko društvo posebna pravna osoba, tj. da je pravni subjektivitet trgovačkog društva strogo odvojen od subjektiviteta osoba koje su njegovi članovi ili osoba koje djeluju kao zastupnici društva“.² Načelo pod b) imalo bi značenje da „trgovačko društvo odgovara za svoje obveze cijelom svojom imovinom“ te da od takve odgovornosti nema iznimke³, a s druge strane članovi društva (u pravilu) ne odgovaraju.⁴

Dolazimo do podjele društava kapitala na dva osnovna oblika. U pravnom sustavu Republike Hrvatske to su dioničko društvo (d.d.) i društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.), dok u pravnom sustavu Poljske ta dva oblika stoje pod nazivom *spółka akcyjna* (S.A.) odnosno *spółka z ograniczoną odpowiedzialnością* (sp z o.o.). Ti oblici iz navedenih pravnih sustava i jedne i druge države imaju sličan korijen, ali nisu u potpunosti identično pravno uređeni. Ovaj će se rad orijentirati na usporedbu d.d.-a kao hrvatske i S.A. kao poljske inačice tog oblika.

Na samom početku rada ukratko će se usporediti povijesni razvoj prava društava obje zemlje kako bi se stekla slika o podudarnosti oba pravna sustava te oblika društava kapitala i također

¹ Petrović, Siniša; Ceronja, Petar, *Osnove prava društava*, Zagreb, 2019, str. 18. (u daljnjem tekstu: Petrović, Ceronja, *Osnove prava društava*)

² *ibid.*

³ *ibid.*

⁴ *Ibid.* str. 19.

na to čiji su utjecaji i pravni uzori utjecali na razvoj tih oblika kroz povijest. U glavnom dijelu rada, kako je već rečeno, uspoređivat će se pravno uređenje dvaju naizgled jednaka oblika društva. Usporedba je podijeljena na više poglavlja. Prvo će se uspoređivati proces osnivanja društva. Nakon toga slijedi pogled na dionice te prava i dužnosti samih dioničara društva. Posljednji dio usporedbe posvećen je organima društva i podijeljen je na tri dijela. Prvi dio uspoređuje upravu društva, drugi nadzorni odbor, dok treći uspoređuje glavnu skupštinu. Naglasak bi trebao biti na razlikama ključnih instituta, ali neizostavne su i sličnosti. Ključnu ulogu u toj usporedbi imat će hrvatski i poljski zakon koji uređuju tu materiju, ali će se upotrijebiti i drugi izvori.

2. USPOREDBA POVIJESNOG RAZVITKA PRAVA DRUŠTAVA REPUBLIKE HRVATSKE I POLJSKE

2.1. Pravo društava na području Hrvatske

Već je spomenuto kako su obje zemlje prolazile kroz fazu komunističke vladavine, no u razdoblju prije nje postojali su određeni zakoni koji su uređivali i trgovačka društva. Na području Hrvatske, koja je tada bila u sastavu Austro-Ugarske, od 1862. godine primjenjivao se austrijski Opći trgovački zakonik kojim je „zapravo preuzet Opći njemački trgovački zakonik iz 1861. godine“.⁵ Nakon toga, 1875. donesen je Hrvatski trgovački zakon koji je bio nešto poboljšana verzija zakona iz 1862., koji se i dalje primjenjivao na području Dalmacije i Istre.⁶ „Tako se može reći da su trgovačka društva u to vrijeme u nas bila uređena kao i u njemačkom pravu.“⁷ No taj Hrvatski trgovački zakon nije pratio novele njemačkog zakonika donesene 1870. i 1884. koje su uređivale dioničko društvo. Hrvatski trgovački zakon nije bio noveliran te nisu imali utjecaja ni propisi iz 1892. (Zakon o društvima s ograničenom odgovornošću) i 1897. (Trgovački zakonik). Istra i Dalmacija u to se vrijeme služe austrijskim Općim trgovačkim zakonikom, a uz njega i Pravilima o dioničkim društvima (1899.) te Zakonom o udrugama s ograničenim jamstvom (1906.) koji kao svoj uzor također uzimaju onovremeno njemačko pravo. Opisana situacija trajala je do 1948. kada je u Jugoslaviji stupio na snagu Osnovni zakon o privatnim trgovačkim radnjama. Njime su „prestala sva trgovačka društva osim privatnih trgovačkih radnji u obliku javnog trgovačkog društva“. One su pak uz pomoć Uredbe o osnivanju poduzeća i radnji prestale, kao što je „prestala i mogućnost za djelovanje

⁵ Barbić, Jakša, Utjecaj njemačkog prava na stvaranje hrvatskog prava društava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 3-4/2007, str. 340.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid.

javnih trgovačkih društava“.⁸ Godine 1988. u bivšoj Jugoslaviji donesen je Zakon o poduzećima kojima se vratio oblik trgovačkog društva, ali se sastojao od 52 članka čime su ti „novi-stari“ oblici samo uvedeni te su prepušteni „autonomnom uređenju od strane članova tih društava“.⁹ Republika Hrvatska svojom je samostalnošću preuzela taj zakon do donošenja novog, koji se danas zove Zakon o trgovačkim društvima.¹⁰ Donesen je 1993., a na snagu je stupio 1995. godine. Za ovaj je rad bitno naglasiti koji su se uzori uzimali za taj zakon. Hrvatska povijesno pripada kontinentalnom pravu, a u vrijeme pisanja ZTD-a Republici Hrvatskoj dugoročni je cilj bio priključivanje EU-u. „Pri izradi ZTD-a kao uzor je u prvom redu poslužilo njemačko pravo jer je Njemačka zemlja s razvijenim tržišnim gospodarstvom i pravnim sustavom koji je Hrvatskoj blizak i prepoznatljiv.“¹¹ Također, ona ima razvijenu sudsku praksu. Ali nije se samo „slijepo pratilo“ njemačko pravo. Koristilo se i austrijskim pravom (kojemu je uzor opet njemačko pravo) zbog njegovih određenih rješenja kod d.o.o.-a.¹² Budući da je Hrvatskoj dugoročni cilj bio postati članica EU-a, donošenjem ZTD-a hrvatsko pravo društava ujednačeno je s pravom društava EU-a.¹³ Stoga se za kraj ovog pregleda može se reći kako je za izgled današnjeg prava društava najzaslužnije njemačko pravo, ali ipak s prilagođenim tumačenjem te dodatnim utjecajem prava EU.

2.2. Pravo društava na području Poljske

Razvoj prava društava u Poljskoj također je krenuo u 19. i 20. stoljeću. Od početka 19. stoljeća područje Poljske okupirali su brojni osvajači što je dovelo do toga da su na njenu području u primjeni razni pravni sustavi.¹⁴ Radilo se o francuskom, njemačkom, ruskom, austrijskom i mađarskom pravu. Tako je njihova pravna tradicija ostala u uporabi i u trenutku osamostaljenja Poljske 1918. godine. Prvo samostalno poljsko zakonodavstvo na području trgovačkog prava i prava društava javlja se 1919. u smislu dekreta o trgovačkom registru, statuta o dioničkim društvima i uredbe o društvima s ograničenom odgovornošću.¹⁵ Prvi samostalni pokušaj poljskog trgovačkog zakona 1927. napisan je po uzoru na talijansko zakonodavstvo iz 1922. godine. No na kraju je donesen te je na snagu stupio samo dio koji se odnosi na dionička društva i društva s ograničenom odgovornošću zato što nije u potpunosti zadobio odobravanje

⁸ Ibid.

⁹ Ibid., str. 343.

¹⁰ Zakon o trgovačkim društvima Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22; (u daljnjem tekstu: ZTD)

¹¹ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 14.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

¹⁴ Kołacz, Jacek, Polish company law: a few remarks on legal history and foreign inspirations, Dostupno na SSRN 2020231, 2009., str. 2. (u daljnjem tekstu: Kołacz, Polish company law)

¹⁵ Ibid.

pravosuđa i pravnih stručnjaka.¹⁶ Drugim riječima, prihvaćen je parcijalno. Napokon, po naredbi tadašnjeg predsjednika, 1934. donesen je unificirani *Kodeks handlowy*¹⁷ koji je za to vrijeme bio moderan te je zadovoljavao međunarodne standarde.¹⁸ Uzor pri njegovu pisanju bilo je njemačko pravo (ponajviše *Handelsgesetzbuch*) u kombinaciji s austrijskim pravnim rješenjima¹⁹, a ovdje se može povući i paralela s pisanjem ZTD-a 1993. koji je također uzeo u obzir austrijska rješenja. KH je iznimno važan jer je bio na snazi sve do 2001. godine, naravno uz pojedine izmjene i dopune. Razlog njegovoj dugovječnosti pomalo je specifičan. Za vrijeme komunističke vladavine odnosno planskog gospodarstva (1945. – 1989.) nikada nije proglašen prestanak njegova važenja. No u praksi se jednostavno nije primjenjivao pa bi se moglo reći da je ignoriran.²⁰ Padom režima ponovno se vratio u uporabu. U trenutcima kada se KH nastavio upotrebljavati Poljska je prolazila kroz fazu tranzicije te su se zbog nedostatka prakse i teoretskog znanja počele zloupotrebljavati očigledne rupe u zakonu. Također je postojala potreba za ulaganjima iz zemalja zapadne Europe i Sjedinjenih Američkih Država, a između ostaloga primarni je cilj bio i ulazak u EU. Novi zakon donesen je 2000. (na snazi od 2001.) pod nazivom *Kodeks spółek handlowych*²¹. Prilikom njegova pisanja zakonodavna je komisija razmatrala različita pravna rješenja, poput njemačkih, austrijskih i mađarskih, ali uzeta su u obzir i francuska, talijanska, hrvatska, nizozemska, slovenska, engleska i američka rješenja²², kako bi se zakon uklopio s ostatkom Europe. No na novi je zakon ponajviše utjecalo njemačko pravo jer je KSH-ov prethodnik KH bio vezan za takvu pravnu tradiciju te je stekao odličnu reputaciju samom činjenicom da je opstao do 21. stoljeća.²³ Nakon stupanja na snagu, 2004. godine donesene su neke promjene kako bi se pravo prilagodilo pravu EU povodom pristupanja Poljske toj međunarodnoj zajednici. Poljsko dioničko društvo *spółka akcyjna*²⁴ svoj je uzor pronašlo u njemačkom *Aktiengesetz*, a društvo s ograničenom odgovornošću (*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*)²⁵ uređeno je po uzoru na njemačko *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH)²⁶. Takvim se pravnim uzorima koristila i Republika Hrvatska u

¹⁶ Ibid., str. 3.

¹⁷ Poljski trgovački kodeks; dalje u tekstu: KH

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., str. 4.

²⁰ Ibid., str. 5.

²¹ Kodeks spółek handlowych (Kodeks trgovačkih društava); *Dziennik Ustaw* 2019, 55; (u daljnjem tekstu: **KSH**)

²² Kołacz, *Polish company law*, str. 10.

²³ Oplustil, Krzysztof; Arkadiusz Radwan, *Company Law in Poland: Between Autonomous Development and Legal Transplants, Private Law in Eastern Europe*, Tubingen 2010 (2010), str. 448.

²⁴ U daljnjem tekstu: S.A.

²⁵ U daljnjem tekstu: sp z o.o.

²⁶ Ibid., str. 449.

svom ZTD-u. Iako su pravni izvori iz kojih se pravo društava kapitala pisalo gotovo isti, ipak su obje države pravo društava (kapitala) prilagodile na način koji su smatrale najboljim za njih same te ti oblici u te dvije države jesu slični, ali nisu identični.

3. DIONIČKO DRUŠTVO I SPÓŁKA AKCYNA - KOMPARACIJA

3.1. Pojam dioničkog društva

„Dioničko društvo je trgovačko društvo u kojemu članovi (dioničari) sudjeluju s ulozima u temeljnom kapitalu podijeljenome na dionice. Dioničari ne odgovaraju za obveze društva.“²⁷

„Pojam dioničkog društva u pravilu se uređuje zakonom. Određenje tog društva u našem pravnom sustavu odgovara onome u drugim pravima.“²⁸ „Iako ga zakoni u nekim zemljama određuju definicijom sadržanom u jednoj rečenici (primjerice u austrijskom i francuskom pravu), a u drugima se to čini u više stavaka istog članka, u svim pravnim sustavima dioničkom se društvu pripisuju ista obilježja. Obilježja dioničkog društva po kojima se ono razlikuje od drugih društava jesu: a) da je pravna osoba, b) da je trgovačko društvo, c) da je društvo kapitala, d) da ima temeljni kapital podijeljen na dionice, e) da dioničari ne odgovaraju za obveze društva i f) da je statut temeljni ustrojbeni akt društva. Po pravnoj osobnosti ono se razlikuje od svih društava koje to svojstvo nemaju, po tome što je trgovačko društvo razlikuje od društava koja to nisu, po tome što je društvo kapitala razlikuje se od svih društava osoba, po tome što mu je temeljni kapital podijeljen na dionice razlikuje se od preostalih društava kapitala, po tome što članovi ne odgovaraju za obveze društva razlikuje se od svih društava osoba.“²⁹

3.2. Osnivanje

Općeniti pojam što je dioničko društvo ili S.A. gotovo je isti u oba pravna sustava. Nastavno na to, najvažniji je akt društva statut. „Kao što mu i ime kaže, kod dioničkog društva uvijek je riječ o društvu, a to znači o pravnoj zajednici više osoba, zasnovanoj pravnim poslom radi ostvarenja zajedničkog cilja. Dioničko društvo ne gubi svojstvo društva ni onda kada ga čini samo jedna osoba. Iako tada više nije riječ o zajednici osoba, zakonom strogo propisani ustroj svojstven dioničkom društvu čini da se ono i tada smatra društvom. To je slučaj u pravima koja dopuštaju da se dioničko društvo osnuje kao društvo jedne osobe, kao što je to primjerice u našem i u njemačkom pravu, pa čak i kada je osnovano kao društvo s više članova, ali nakon toga njihov broj spadne na jednog člana.“³⁰ Dakle, dioničko društvo i S.A. mogu biti osnovani

²⁷ZTD čl. 159. st. 1. i 3.

²⁸ Barbić, Jakša, Pravo društava. Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak I., Zagreb, 2020., str. 3.

²⁹ Ibid. str. 5.

³⁰ Ibid. str. 6.

od strane jedne ili više osoba. No tu poljski KSH uvodi restrikciju. Naime, on propisuje da S.A. ne može osnovati isključivo sp z o.o. (društvo s ograničenom odgovornošću) koje čini samo jedan član.^{31 32} Dakle, kada bi S.A. osnivala samo jedna osoba, ta osoba ne može biti navedeno društvo. U hrvatskom d.d.-u ne postoji takva vrsta restrikcije. Smisao takve poljske odredbe moglo bi biti postojanje određene sigurnosti za dioničko društvo. Npr. fizička osoba može osnovati društvo s ograničenom odgovornošću i na taj se način riješiti osobne odgovornosti za buduće obveze koje nastanu prilikom osnivanja dioničkog društva od strane tog istog društva s ograničenom odgovornošću.

U oba je pravna sustava ključno obilježje dioničkih društava to što članovi, odnosno dioničari društva, nisu odgovorni za obveze društva. Odgovornost ipak postoji u razdoblju dok društvo ne stekne pravnu osobnost, tj. dok se ne upiše u sudski registar. U Hrvatskoj se taj institut zove preddruštvo, dok se u Poljskoj društvu u toj fazi dodaje oznaka „*w organizacji*“.³³ U hrvatskom se sustavu imovina preddruštva smatra zajedničkom nepodijeljenom imovinom isključivo njezinih osnivača do stjecanja pravne osobnosti. Drugim riječima, do upisa u registar za obveze zajedno odgovaraju osnivači i osobe koje pravnim poslovima preuzimaju obveze za društvo, a potomje odgovaraju solidarno i cijelom svojom imovinom ako ih je više.³⁴ Poljsko društvo u organizaciji ipak funkcionira na malo drugačiji način kada se radi o pravima i obvezama pa će se to ovdje i detaljnije objasniti. Naime, poljski KSH navodi kako društvo u organizaciji može u svoje ime stjecati prava, uključujući pravo vlasništva, preuzimati obveze te tužiti i biti tuženo.³⁵ Radi se o posebnom institutu poljskog prava koji se smatra samostalnim subjektom građanskog prava pored fizičkih i pravnih osoba. Takav subjekt naziva se *osoba prawna o ograniczonej zdolności prawnej*³⁶, a također se može nazvati nesavršenom pravnom osobom. Na tu nesavršenu pravnu osobu koja ima pravnu sposobnost, ali ne i pravnu osobnost, na odgovarajući se način primjenjuju odredbe o pravnim osobama.³⁷ Što znači da je prvenstveno društvo u organizaciji odgovorno za svoje obveze. No, supsidijarno, u slučaju nemogućnosti naplate od tog subjekta, za obveze odgovaraju solidarno članovi društva koji preuzimaju obveze za društvo (osnivači do imenovanja uprave, a nakon toga uprava) i samo društvo u organizaciji

³¹KSH čl. 301. st. 1.

³² Pravilo koje se u praksi često zaobilazi na način da jedna osoba (dakle jedan član po društvu) osnuje dva sp z o.o.-a te restrikcija da ga ne može osnovati jednočlani sp z o.o. više nema učinka

³³ Hrv. u organizaciji, dalje u tekstu: društvo u organizaciji

³⁴ ZTD čl. 6. st. 2. i 3.

³⁵ KSH čl. 11. st. 1.

³⁶ Hrv. Poslovno sposobna ograničena pravna osoba

³⁷ Kodeks cywilny (Građanski kodeks), Dziennik Ustaw 1964, 16, čl. 33. (1) st. 1.; (u daljnjem tekstu KC)

cijelom svojom imovinom te ostali osnivači do visine svojih uloga.³⁸ Naravno, kao i kod d.d.-a, nakon upisa u registar i zasnivanja pravne osobnosti te osobe više nisu odgovorne za obveze, nego isključivo samo društvo. Nastavno na to bitno je pitanje tko je osnivač društva zbog posebne odgovornosti prilikom osnivanja društva³⁹ i odgovornosti na osnivačkoj skupštini.⁴⁰ Poljski KSH navodi kako su osnivači S.A. potpisnici statuta društva.⁴¹ ZTD dodaje još jednu mogućnost kada bi se još netko smatrao osnivačem. Ta se mogućnost javlja kod jednog od dvaju načina osnivanja d.d.-a, simultanog i sukcesivnog, koje omogućuje ZTD. Ako prvotni osnivači odluče društvo osnovati sukcesivnim putem, u tom se slučaju osnivačima smatraju i oni „dioničari čiji ulogi nisu u novcu, iako ne sudjeluju u usvajanju statuta.“⁴² To je korisno iz perspektive vjerovnika preddruštva jer ih se štiti na način da im se daje šira mogućnost izvora iz kojih mogu namiriti svoju tražbinu.

Ti se različiti načini osnivanja također moraju ukratko pojasniti. Simultani je pristup jednostavniji. Tim pristupom osnivači preuzimaju sve dionice društva, bez uključenosti trećih osoba. Tri su glavne radnje koje prethode upisu u registar i koje osnivači moraju poduzeti prilikom osnivanja: preuzimanje svih dionica, usvajanje i potpisivanje statuta te izjava da osnivaju društvo kod javnog bilježnika.⁴³ Izjavom kod javnog bilježnika imenuje se prvi nadzorni ili upravni odbor (ovisno o tome za koji su se sustav osnivači odlučili), čiji mandat traje do prve glavne skupštine, a ti odbori imenuju upravu ili izvršne direktore.⁴⁴ Bitno je napomenuti da poljski KSH ne poznaje takvu podjelu organa društva te kao soluciju jedino nudi opciju nadzornog odbora u kombinaciji s upravom, no o tome će biti riječi kasnije.⁴⁵ Kada govorimo o sukcesivnom načinu osnivanja, situacija postaje složenija jer su tu prisutne i treće osobe prilikom preuzimanja dionica. Dakle, osim što osnivači usvajaju statut i preuzimaju dio dionica, oni također upućuju javni poziv (prospekt) za upis preostalih dostupnih dionica.⁴⁶ Ako nakon proteka tri mjeseca od javnog poziva ne postoji dovoljno interesa od strane trećih osoba, tj. nisu preuzete sve dionice, osnivači imaju 15 dana da ih sami preuzmu; u protivnom osnivanje

³⁸ KC čl. 33. (1) st. 2., KSH. čl. 13.

³⁹ ZTD čl. 191. (taksativno navedeni primjeri)

⁴⁰ Osnivači ne mogu odlučivati o: a) jesu li preuzete sve dionice, b) jesu li uneseni svi ulogi koji su se morali unijeti, c) može li se ulozima slobodno raspolagati. Osnivači koji su usvojili statut također ne mogu odlučivati o: iznosu troškova osnivanja. Dioničari koji nisu osnivači odlučuju o tim točkama. Izabiranje organa društva provode dioničari i osnivači zajedno.: Petrović, Osnove prava društava, str. 106.

⁴¹ KSH čl. 301. st. 1.

⁴² ZTD čl. 160. st. 1.

⁴³ Ibid. čl. 177.; Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 104.

⁴⁴ ZTD čl. 180. st. 1., 3., 4.

⁴⁵ Vidi infra 3.4.

⁴⁶ ZTD čl. 195.; Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 105.

propada.⁴⁷ Ako je prethodni proces preuzimanja dionica odrađen kako treba, na red dolazi sazivanje osnivačke skupštine. Na njoj se čita izvješće o osnivanju, izvješće o reviziji te se izabiru organi društva, utvrđuje se jesu li preuzete sve dionice te jesu li uneseni svi ulozi i može li društvo njima slobodno raspolagati te koji su troškovi osnivanja društva.⁴⁸ Poljski zakon ne specificira različite načine osnivanja nego jednostavno sve navodi u istom poglavlju. Dakle, i S.A. poznaje te oblike osnivanja, ali ih zakon posebno ne razdvaja. Prvenstveno navodi da je za osnivanje dioničkog društva potrebno da: a) osnivači potpišu statut te formiraju društvo b) dioničari ulozima pokrivaju temeljni kapital u skladu sa zakonom c) nadzorni odbor i uprava su izabrani te da je d) društvo registrirano⁴⁹. Također navodi da dioničko društvo nastaje preuzimanjem svih njegovih dionica.⁵⁰ Spominje ključne korake za slučaj kada postoje samo osnivači te osnivači i dioničari u istom stavku: „suglasnost za osnivanje dioničkog društva i tekst njegovog statuta, kao i suglasnost za preuzimanje dionica od strane samostalnog osnivača, više osnivača ili osnivača zajedno s dioničarima izražava se u jednoj ili više javnobilježničkih isprava“.⁵¹ Usporedba s našom osnivačkom skupštinom može se pronaći u idućem članku, a glasi: „Javnobilježničke isprave o osnivanju dioničkog društva moraju navesti da je svaki dioničar koji potpisuje akt upoznat s izvješćem o osnivanju i izvješćem o reviziji“⁵². U poljskom zakonu prijavu za upis u registar podnosi cijela uprava⁵³, dok je kod nas podnose svi članovi uprave i nadzornog odbora.⁵⁴

Zadnji, ali ne i najmanje bitan dio u ovom poglavlju same su dionice i temeljni kapital. Jedna je od značajnijih razlika između hrvatskog i poljskog sustava vrijednost dionica. KSH navodi kako temeljni kapital S.A.-e mora biti podijeljen na dionice s jednakim nominalnim iznosom,⁵⁵ dakle postoje samo dionice s „nominalnim iznosom“. U ZTD-u su ponuđene dvije opcije, dionice s nominalnom iznosom ili dionice bez tog iznosa.⁵⁶ „D.d. može slobodno izabrati hoće li izdati dionice s nominalnim iznosom ili bez nominalnog iznosa, ali ne može imati obje vrste dionica.“⁵⁷ Dionice d.d.-a s nominalnim iznosom ne moraju glasiti na isti iznos, ali zajedno moraju odgovarati iznosu temeljnog kapitala. Dakle, protivno poljskom rješenju u Hrvatskoj

⁴⁷ ZTD. čl. 199.

⁴⁸ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 106.

⁴⁹ KSH čl. 306., čini se da su procesne pojedinosti prepuštene statutarnom uređenju

⁵⁰ KSH čl. 310. st. 1

⁵¹ KSH čl. 313. st. 1.

⁵² KSH čl. 314.

⁵³ KSH čl. 416.

⁵⁴ ZTD čl. 186.

⁵⁵ KSH čl. 302.

⁵⁶ ZTD. čl. 163.

⁵⁷ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 83.

moгу postojati dionice s različitim iznosom te se prema tome i njihova prava drugačije određuju, tj. ona su razmjerna nominalnim iznosima tih dionica. S druge su pak strane dionice bez nominalnog iznosa izražene brojem koje sve glase na isti iznos, a on se dobije dijeljenjem iznosa temeljnog kapitala s brojem dionica.⁵⁸ Nadalje, u vezi preuzimanja dionica oba zakona navode kako se dionice ne mogu preuzeti ispod njihova nominalnog iznosa, ali naravno mogu iznad toga iznosa. Temeljni kapital poljskog S.A. mora iznositi barem 100.000 PLN što je oko 21.400 EUR. Najniži temeljni kapital d.d.-a od uvođenja eura je 25.000 EUR. Ono čemu se dosta drugačije pristupa najmanji je nominalni iznos jedne dionice. Prema KSH-u, jedna dionica u S.A. najmanje može iznositi 0,01 PLN, što se može usporediti s 0,002 EUR. U Hrvatskoj taj iznos za d.d. iznosi 1 EUR. Također, ZTD sada uvodi ograničenje za dionice s nominalnim iznosom, a to je da takve dionice moraju biti izražene cijelim brojem, ustvari višekratnikom 1 EUR.^{59 60}

3.3. Prava i dužnosti dioničara

3.3.1. Općenito

Univerzalno je pravilo oba prava da dioničari pod jednakim uvjetima imaju jednaku poziciju unutar dioničkog društva.⁶¹ Također su prilikom preuzimanja dionica obvezani na određeni ulog u obliku novca, ulaganja stvari ili prava.⁶² Poljski KSH propisuje da dionice ne mogu biti u obliku isprave,⁶³ što znači da u Poljskoj ne postoje dionice koje su u materijaliziranom obliku. Dakle, dionice poljskih društava kojima se ne trguje na uređenom tržištu također se moraju registrirati u ovlaštenom registru dioničara. Takvi registri moraju biti ovlašteni na temelju posebnog zakona⁶⁴ te ga osnivači moraju odabrati prilikom osnivanja društva.⁶⁵ ZTD je po tom pitanju nešto slobodniji. Dionice se više ne mogu izdavati u obliku isprave, ali one koje već postoje u tom obliku ne moraju se dematerijalizirati. Drugim riječima, postoje oba oblika dionica i one koje su u obliku isprave i one koje su nematerijalizirane, odnosno u obliku elektroničkog zapisa.⁶⁶ Potonje se, slično kao i u Poljskoj, moraju registrirati u posebnom

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ KSH. čl. 308.; ZTD čl. 162., 163. st. 2., 4.

⁶⁰ Dok je HRK bila službena valuta dionice su morale glasiti na iznos kao višekratnik 10 HRK

⁶¹ ZTD čl. 211.

⁶² ZTD čl. 179. st. 1.

⁶³ KSH čl. 328. st. 1.

⁶⁴ USTAWA z dnia 29 lipca 2005. r. o obrocie instrumentami finansowymi, Dziennik Ustaw, 2005., 183 (hrv. Zakon od 29. srpnja 2005. o trgovanju financijskim instrumentima)

⁶⁵ KSH čl. 328(1)

⁶⁶ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 86.

sustavu; u Hrvatskoj je to Središnje klirinško depozitarno društvo.⁶⁷ Za dionice koje su u obliku isprave, ZTD propisuje što one točno moraju sadržavati.

Vrijedi spomenuti i prijenos dionica. Budući da je u hrvatskom sustavu moguće imati materijalizirane i nematerijalizirane dionice, razlikuje se i način njihova prijenosa. Materijalizirane se dionice u pravilu prenose indosamentom, tako da se prenositelj (indosant) potpiše na ispravi te imenuje osobu kojoj je prenosi. Moguće je i da se ne imenuje osoba kojoj se dionica prenosi (bjanko indosament).⁶⁸ Materijaliziranu dionicu moguće je prenijeti i cesijom. Ona je ustvari ugovor o ustupu tražbine.⁶⁹ Nematerijalizirane dionice prenose se na način da se prijenos unese u računalne sustave. Kako je već spomenuto, u Hrvatskoj je to Središnje klirinško depozitarno društvo, a u Poljskoj jedan od registara koje je društvo prilikom osnivanja odabralo. Dakle, imatelj dionice ona je osoba kojoj je dionica prenesena na račun unutar navedenih računalnih sustava.⁷⁰ Naravno, pod uvjetom da iza tog prijenosa stoji valjana pravna osnova.⁷¹ Prijenos dionica može se učiniti ovisnim o suglasnosti društva. To je moguće učiniti u oba sustava. Hrvatski sustav u tome uvodi ograničenje. Naime, prethodna se suglasnost društva može propisati statutom, ali samo za dionicu koja je u materijaliziranom obliku.⁷² Takve se dionice nazivaju vinkulirane dionice.⁷³ Poljski sustav ne primjenjuje takvo ograničenje, što znači da se, iako su dionice S.A. u nematerijaliziranom obliku, njihov prijenos može učiniti ovisnim o prethodnoj suglasnosti društva. U oba sustava suglasnost daje uprava, no u hrvatskom se statutom može odrediti da to budu nadzorni odbor ili glavna skupština.⁷⁴ KSH ne navodi ništa po pitanju razloga zbog kojih suglasnost društva može izostati. Za razliku od toga, ZTD navodi kako se razlozi mogu navesti u statutu društva. Ako se ne navedu, onda se suglasnost može uskratiti jedino ako je to u interesu društva, a pogotovo kada bi se prijenosom ugrozili cilj društva ili njegova gospodarska opstojnost.⁷⁵ Također se navodi kako razlozi ne mogu biti stroži od navedenih. Tu odredbu smatram korisnom za dioničare zato što ograničava mogućnost zloupotrebe od strane društva. Isto tako, suglasnost se može odbiti u slučaju da se osoba koja treba steći dionice izjasni da ih stječe za račun nekoga drugoga ili se odbije izjasniti

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Zakon o mjenici, Narodne novine, br. 74/94, 92/10: čl. 12.

⁶⁹ Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22: čl. 80

⁷⁰ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 89.; KSH čl. 343.

⁷¹ Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine, 65/18, 17/20, 83/21: čl. 528. st. 2. i 3.

⁷² ZTD čl. 227. st. 3.

⁷³ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 89.

⁷⁴ ZTD čl. 227. st. 2.; KSH čl. 337. st. 2

⁷⁵ ZTD čl. 227. st. 2.

stječe li ih u svoje ime i za svoj račun ili za račun nekog drugoga.⁷⁶ U slučaju da netko stječe dionice nasljednim putem, univerzalnim sljedništvom pravne osobe ili prodajom unutar ovršnog ili stečajnog postupka, suglasnost se može uskratiti samo u slučaju da društvo stjecatelju ponudi otkup tih dionica po tržišnoj vrijednosti.⁷⁷ Općenito se smatra da je prijenos dobio suglasnost kada društvo ne donese odluku o davanju suglasnosti unutar roka od mjesec dana od primitka zahtjeva ili kada razlog za odbijanje nema osnovu u statutu ili ako nije propisano statutom razlog za odbijanje prelazi gore navedene granice. Prema KSH-u, u slučaju da društvo odbije dati suglasnost za prijenos dionica, ono mora prenositelju odrediti osobu na koju smije prenijeti dionicu. U statutu mora biti određeno koji se rok daje društvu za određivanje druge osobe na koju se dionica prenosi (ne može biti dulji od 2 mjeseca od primitka zahtjeva), cijena dionice ili način na koji se ona utvrđuje te rok u kojem se prenositelju taj iznos mora uplatiti. Ako se u statutu ne odredi jedna od tih triju stvari, dionicama se može slobodno raspolagati, što bi značilo da suglasnost društva nije potrebna. Takvo je uređenje povoljno i za dioničara koji se želi riješiti dionice, ali i za društvo koje se želi zaštititi od nepoželjnih dioničara. KSH dodaje da se u slučaju stjecanja dionica prodajom u ovršnom postupku ne može kao preduvjet zahtijevati suglasnost društva.⁷⁸ U oba sustava vrijedi da prenositelji, ako se ne slažu s uskratom suglasnosti, mogu tužiti društvo u pokušaju da im se na taj način omogući prijenos.⁷⁹

Kada se govori o ovlaštenicima na dionicama, točnije o pitanju dijeljenja prava iz dionica, slična je situacija u oba zakona. Na primjer, KSH navodi kako, između ostalog, registar dioničara mora sadržavati upis o prijenosu udjela ili prava zaloga na drugu osobu ili o osnivanju ograničenog imovinskog prava na udjelu, uz datum upisa i naznaku stjecatelja ili založnog vjerovnika ili plodoužitelja⁸⁰, što znači da postoje i druge osobe koje se mogu koristiti imovinskim pravima. Postoji mogućnost prijenosa glasačkih prava u društvu na takve osobe, no takva se mogućnost može zabraniti statutom ili ograničiti na način da odobrenje moraju dati organi društva.⁸¹ Također, prilikom upisa prava zaloga ili plodouživanja na dionici mogućnost korištenja pravom glasa mora biti izričito navedena u aktu kojim se takvi oblici osnivaju.⁸² U Hrvatskoj je također moguće zasnovati pravo plodouživanja i pravo zaloga na dionici. Zakoni

⁷⁶ ZTD čl. 227. st. 3.

⁷⁷ Ibid.: *Ako stjecatelj dionice u roku od mjesec dana od dana primitka ponude ne izjavi društvu da ju odbija, smatra se da je ponudu prihvatio.*

⁷⁸ KSH čl. 337. 3. i 4.

⁷⁹ Petrović, Ceronja, *Osnove prava društava*, str. 89.

⁸⁰ KSH čl. 328(3) st. 6.

⁸¹ KSH čl. 340. st. 2.

⁸² KSH čl. 340. st. 1.

obaju sustava navode kako su dionice nedjeljive.⁸³ Upravo je to bitno u slučaju da na dionici postoji više ovlaštenika. Posljedica je te nedjeljivosti ta da ovlaštenici na dionici ne mogu ostvarivati prava samostalno nego samo preko zajedničkog zastupnika. Ako ne imenuju zajedničkog zastupnika, a društvo mora izjaviti volju dioničaru, može je izjaviti samo jednom od postojećih ovlaštenika. Također, svi ovlaštenici odgovaraju solidarno za obveze iz dionice.⁸⁴

U oba sustava postoje sankcije za dioničare koji ne uplate cjelokupni iznos za svoje dionice. U Hrvatskoj je dioničar, u slučaju da ne uplati iznos po njegovu dospeljeću, dužan platiti zatezne kamate od trenutka dospeljivosti do trenutka uplate, a stopa može biti i viša ako je posebno propisana statutom.⁸⁵ Osim toga, kod uplate dionice u obliku stvari ili prava može se propisati i ugovorna kazna.⁸⁶ Dioničara se može i isključiti iz društva, ali se to ne može učiniti odmah. Dioničaru koji pravodobno ne uplati iznos koji se od njega traži prvotno se preporučenim pismom iznosi naknadni rok, uz prijetnju da će mu se, ako po proteku nije uplatio potrebni iznos, oduzeti i dionice i ono što je do tada već uplatio.⁸⁷ Ako unatoč toj prijetnji dioničar ne uplati potrebni iznos, javnom će mu se objavom u korist društva oduzeti i dionice i ono što je već uplatio.⁸⁸ Poljski KSH u tom slučaju dodaje par specifikacija. Prvo dodaje rok od kada takav postupak može započeti, a on je mjesec dana od kada je dioničar bio dužan uplatiti svoje uloge. Uz to je za isključenje dioničara potrebna odluka uprave, a u statutu se može dodati da se uz tu odluku zahtijeva i suglasnost nadzornog odbora.⁸⁹

U slučaju konkretnih prava na dionicama, ona se dijele u dvije skupine: upravljačka i financijska prava. Najbitnije upravljačko pravo je pravo glasa na glavnoj skupštini. U ostala upravljačka prava dioničara spadaju pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini društva, pravo na pobijanje odluka glavne skupštine i pravo na obaviještenost. Imovinsko pravo, koje je najbitnije, pravo je na isplatu dijela dobiti društva tj. dividende.⁹⁰ KSH navodi kako se dividende raspoređuju razmjerno broju dionica koje dioničar posjeduje, a u slučaju da dionice nisu u cijelosti uplaćene, raspoređuju se razmjerno uplaćenim iznosima.⁹¹ ZTD propisuje da se dividende za dioničara određuju razmjerno udjelu u temeljnom kapitalu društva koji otpada na njegove dionice. Ovdje također vrijedi pravilo da, ako dionice nisu uplaćene u cijelosti, dioničar

⁸³ ZTD čl. 163. st. 7.; KSH čl. 333. st. 1.

⁸⁴ ZTD čl. 228.; KSH čl. 333.

⁸⁵ ZTD čl. 213.

⁸⁶ ZTD čl. 213.

⁸⁷ ZTD čl. 214. st. 1.

⁸⁸ ZTD čl. 214. st. 2.

⁸⁹ KSH čl. 331.

⁹⁰ Petrović, Ceronja, *Osnove prava društava*, str. 95.

⁹¹ KSH čl. 347.

sudjeluje u dobiti razmjerno iznosu koji je uplatio.⁹² Dakle, logika je ista, samo kod nas dionice ne moraju biti iste vrijednosti pa se primjenjuje odnos temeljnog kapitala i dionice. U oba se sustava statutom može odrediti drugačiji način podjele.

Kako je ranije rečeno, svaki dioničar ima jednaka prava pod jednakim uvjetima. Određene dionice mogu se povlastiti na način da daju posebna prava, ali bi se one u pravilu trebale platiti razmjerno više, što zapravo znači da postoje povlaštene dionice. Prema KSH-u, ta se povlaštenost može odnositi na pravo glasa, pravo na dividendu te pravo na raspodjelu imovine u slučaju likvidacije. Također, može se uvjetovati određenom obvezom dioničara prema društvu.⁹³ Kada se govori o pravu glasa, ono što je u ZTD-u propisano na isti način je to da se povlaštenim dionicama može oduzeti pravo glasa, no ne može im se dodijeliti povlašteno pravo glasa.⁹⁴ Ipak, u Poljskoj se to može i to na način da se po takvoj dionici raspolaže s maksimalno dva glasa.⁹⁵ U Hrvatskoj je jedino moguće statutom propisati da određeni dioničari ili imatelji određenih dionica imaju pravo imenovanja članova nadzornog odbora, ali samo ako je prijenos tih određenih dionica uvjetovan suglasnošću društva⁹⁶ odnosno ako se radi o vinkuliranim dionicama – što znači da je to moguće samo kada se radi o materijaliziranim dionicama jer se nematerijalizirane dionice ne mogu vinkulirati.⁹⁷ Imatelji tih dionica mogu u nadzornom odboru imenovati maksimalno jednu trećinu članova nadzornog odbora (takve dionice ne čine poseban rod dionica⁹⁸).⁹⁹ To jest, takve se dionice ne smatraju povlaštenima. Kada je riječ o financijskim pravima povlaštenih dionica, u Poljskoj postoje participativne dionice, dok u Hrvatskoj uz participativne postoje i kumulativne. Spomenut ćemo prvo participativne. U d.d.-u participativna povlaštena dionica svojem imatelju daje pravo da uz određenu dividendu naplati i dividendu koja pripada imateljima redovnih dionica.¹⁰⁰ Pravila za S.A. imaju dodatne uvjete. Prvi je taj da povlaštena dividenda ne smije iznositi više od jedne polovice dividende koja bi pripala dioničaru redovne dionice. Drugi je da participativne povlaštene dionice nemaju prednost primanja dividende u odnosu na redovne dionice. Međutim, ako je participativna povlaštena dionica ujedno i ona koja je bez prava glasa, prva dva ograničavajuća uvjeta za tu dionicu ne vrijede.¹⁰¹ Za razliku od participativne, imatelju kumulativne povlaštene dionice ona

⁹² ZTD čl. 223. st. 1. i 2.

⁹³ KSH čl. 351.

⁹⁴ ZTD čl. 169.

⁹⁵ KSH čl. 352.

⁹⁶ ZTD čl. 256. st. 3.

⁹⁷ Vidi supra

⁹⁸ Dionice koje daju ista prava čine rod dionica: ZTD čl. 168.

⁹⁹ ZTD čl. 256.

¹⁰⁰ ZTD čl. 167. st. 6.

¹⁰¹ KSH čl. 353.

daje pravo naplate kumuliranih neisplaćenih dividendi prije isplate dividendi imateljima redovnih dionica.¹⁰² Ona postoji samo kod d.d.-a, ali ne i kod S.A.

3.3.2. Vlastite dionice

Ono u čemu su d.d. i S.A. zaista slični, a vrijedi spomenuti, institut je vlastitih dionica. To su dionice koje drži samo društvo. Prava koja proizlaze iz tih dionica miruju te se ponovno aktiviraju kada ih steknu druge osobe tj. kada ih društvo otuđi. U prijevodu, društvo koje drži vlastite dionice ne može ostvarivati prava koja iz njih proizlaze, tj. „ne može imati pravo glasa na glavnoj skupštini, ne može stjecati dividendu iz njih itd.“. Dioničko društvo ne smije stjecati vlastite dionice originarno te je to iskazano zabranom da društvo upiše vlastite dionice.¹⁰³ Ipak, u oba pravna sustava postoji iznimka. Dionička društva ipak mogu stjecati vlastite dionice originarno i to kada se radi o povećanju temeljnog kapitala iz sredstava društva jer kod takvog povećanja dioničari stječu nove dionice razmjerno dotadašnjim udjelima u društvu te ako samo društvo drži vlastite dionice i ono razmjerno stječe nove.¹⁰⁴ U drugim slučajevima društvo vlastite dionice stiče derivativno.¹⁰⁵ „Otkup vlastitih dionica na sekundarnom tržištu može biti motiviran različitim razlozima: 1. zaustavljanje pada tržišne cijene 2. omogućavanje ostvarivanja postojećih prava na kupnju ili konverziju u obične dionice 3. realiziranje poslovne kombinacije spajanja i pripajanja te 4. izbor strategije obrane protiv neprijateljskog preuzimanja na tržištu kapitala.“¹⁰⁶ Glavno pravilo kod d.d.-a i S.A. koje dopušta takvo stjecanje temelji se na ovlasti za njihovo stjecanje koje je dano od strane glavne skupštine. Takvo ovlaštenje može vrijediti maksimalno 5 godina. Također, ono sadrži uvjete pod kojima se vlastite dionice smiju stjecati, posebno najveći mogući broj dionica koje društvo može steći, te, ako se stjecanje odvija naplatnim putem, navodi minimalni i maksimalni iznos koji društvo za takvo stjecanje može dati.¹⁰⁷ Međutim, postoje situacije kada ne postoji ovlaštenje glavne skupštine te društvo svejedno smije stjecati vlastite dionice. U oba su zakona ti slučajevi taksativno navedeni. Prvi razlog bi bio „ako je to potrebno da bi se od društva otklonila teška šteta koja neposredno predstoji.“¹⁰⁸ Drugi je razlog ako dionice treba ponuditi zaposlenima u društvu. ZTD ovdje dodaje uvjet da se dionice moraju na te osobe prenijeti u roku od godine dana. KSH nema takvu

¹⁰² ZTD čl. 167. st. 5.

¹⁰³ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 96.

¹⁰⁴ ZTD čl. 333.; KSH čl. 442.

¹⁰⁵ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 97.

¹⁰⁶ Dabić, Stanko; Penavin, Stipan, Otkup vlastitih dionica kao strateška poslovna odluka poduzeća, Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues, Vol. XVIII No. 1-2, 2005., str. 69.

¹⁰⁷ ZTD čl. 233. st. 1.; KSH čl. 362. st. 8.

¹⁰⁸ ZTD čl.233. st. 3. tč. 1.; KSH čl. 362. st. 1.

restrikciju, ali ima drugu koja nalaže da takvi zaposlenici moraju biti zaposleni minimalno 3 godine.¹⁰⁹ Treće, stjecanje je moguće ako se događa na temelju univerzalnog pravnog sljedništva.¹¹⁰ Četvrti i peti slučaj su kada je stjecanje nenaplatno ili kada stjecanjem financijska institucija kupuje dionice komisiono, odnosno za račun treće osobe.¹¹¹ Šesti je način stjecanje nadmetanjem provedenim od strane suda da bi društvo namirilo neku svoju tražbinu prema dioničaru.¹¹² Sedmi bi način bio u slučaju stjecanja od strane dioničara koji nije u potpunosti uplatio iznos za koji su izdane¹¹³, no taj uvjet nije taksativno naveden u KSH-u nego samo u dijelu u vezi sankcija za dioničare koji ne uplate puni iznos. Posljednji bi jednaki uvjet stjecanja bio u slučaju smanjenja temeljnog kapitala društva.¹¹⁴ Nakon tog navođenja istih uvjeta, valja spomenuti i neke različite. Poljski KSH kao razlog za stjecanje vlastitih dionica navodi situaciju kada društvo na organiziranom tržištu stječe vlastite dionice iz razloga postojećih obveza proizašlih iz obveznica koje je moguće konvertirati u dionice.¹¹⁵ ZTD tu dodaje još jedan uvjet koji je donekle sličan posljednje navedenom. Po njemu je stjecanje bez ovlasti glavne skupštine moguće u slučaju da se dionice stječu kako bi se obeštetilo dioničare društva ili manjinske dioničare o njemu ovisnih društava.¹¹⁶

3.4. Organi društva

Kada govorimo o organima dioničkih društava, postoji standardni sustav u kojem se organi dijele na upravu, nadzorni odbor i glavnu skupštinu. Taj se sustav naziva dualistički i u poljskom je sustavu on jedina opcija. Međutim, hrvatsko zakonsko uređenje organa d.d.-a nudi alternativu. Umjesto da ima upravu i nadzorni odbor, d.d. može imati upravni odbor te uz njega izvršne direktore koji se ne smatraju formalnim organom društva. To je tzv. monistički sustav. Usporedba će se odnositi samo na dualistički sustav s upravom i nadzornim odborom, s obzirom na to da njega propisuju oba zakonodavca.

3.4.1. Uprava

„Uprava vodi poslove društva i zastupa društvo.“¹¹⁷ Hrvatski zakon dodaje odredbu da uprava vodi poslove „na vlastitu odgovornost“.¹¹⁸ Uprava može imati jednog člana ili više njih, a u

¹⁰⁹ ZTD čl. 233. st. 3. tč. 2.; KSH čl. 362. st. 2.

¹¹⁰ ZTD čl. 233. st. 3. tč. 6.; KSH čl. 362. st. 3.

¹¹¹ ZTD. čl. 233. st. 3. tč. 4; KSH čl. 362. st. 4. i 7.

¹¹² ZTD čl. 233. st. 3. tč. 8.; KSH čl. 362. st. 6.

¹¹³ ZTD čl. 233. st. 3. tč. 5; KSH čl. 331.

¹¹⁴ ZTD čl. 233. st. 3. tč. 7.; KSH čl. 362. st. 5, čl. 353. st. 6. i 7.

¹¹⁵ KSH. čl. 362. st. 2a

¹¹⁶ ZTD čl. 233. st. 3. tč. 5

¹¹⁷ KSH čl. 368. st. 1.

¹¹⁸ ZTD čl. 240. st. 1.

slučaju da ih ima više, jedan od njih mora biti imenovan za predsjednika.¹¹⁹ Članove uprave i predsjednika imenuje i opoziva nadzorni odbor.¹²⁰ U Poljskoj se to može i drugačije urediti te zakon navodi da to pravilo vrijedi osim ako statutom nije drugačije određeno, što bi značilo da se radi o dispozitivnom pravilu.¹²¹ Dakle, pravo imenovanja članova uprave može se dati i određenim dioničarima.¹²² Također navodi kako glavna skupština može, ako je tako propisano, opozivati i suspendirati članove uprave.¹²³ Kod d.d.-a glavna skupština može izglasati nepovjerenje članu uprave što se smatra važnim razlogom za opoziv.¹²⁴ Budući se ovdje govori o važnom razlogu za opoziv, treba naglasiti kako kod S.A. taj važan razlog nije potreban. KSH jednostavno navodi kako se člana uprave može opozvati bilo kada, ali se to može ograničiti statutom na način da ipak postoji važan razlog kao potreban preduvjet.¹²⁵ No, kod d.d.-a taj je važan razlog uistinu važan te se takvim smatra „gruba povreda dužnosti, nesposobnost za uredno obavljanje poslova društva ili izglasavanje nepovjerenja u glavnoj skupštini, osim ako je to učinjeno zbog neutemeljenih razloga“.¹²⁶ Kod imenovanja članova vrijede ista pravila za trajanje njihova mandata i ponovni izbor. Oni se imenuju na vrijeme od najviše pet godina s mogućnošću ponovnog imenovanja, no ponovno imenovanje predsjednika i članova nije moguće „ranije od godinu dana prije isteka njihova mandata“.¹²⁷ Ono što u Poljskoj nije ponuđeno kao mogućnost imenovanje je od strane suda. U ZTD-u je to uređeno na način da u slučaju da neki član nije imenovan, u hitnom će ga slučaju imenovati sud na zahtjev zainteresirane osobe. Ta će osoba biti član uprave sve dok se u skladu sa statutom ne imenuje član čije mjesto zauzima.¹²⁸

Pravila u vezi vođenja poslova društva uređena su slično. Ako se uprava ne sastoji od jednog člana, članovi uprave imaju pravo i dužnost voditi poslove društva zajedno, osim ako statut ne predviđa drugačije. No statutom se nikako ne može propisati mogućnost da odluku može donijeti, u slučaju razilaženja u mišljenju članova uprave, manjina. Također, u slučaju različitih mišljenja, ako su glasovi članova jednako podijeljeni, odlučujući bi glas trebao biti glas predsjednika uprave, ali se to statutom može i drugačije urediti.¹²⁹ Kada se govori o zastupanju

¹¹⁹ ZTD čl. 239. st. 1.

¹²⁰ ZTD čl. 244.

¹²¹ KSH čl. 368. st. 4.

¹²² KSH čl. 300. (28.) st. 1.

¹²³ KSH čl. 368. st. 4.

¹²⁴ ZTD čl. 244. st. 2.

¹²⁵ KSH čl. 370. st. 1. i 2.

¹²⁶ Op.cit. (bilj. 102.)

¹²⁷ ZTD. čl. 244. st. 1.; KSH čl. 369.

¹²⁸ ZTD čl. 245. st. 1. i 2.

¹²⁹ ZTD čl. 240. st. 2.; KSH čl. 371. st. 1. i 2.

društva od strane uprave javljaju se određene razlike. ZTD navodi da su, u slučaju da se uprava sastoji od više osoba, a statut drugačije ne određuje, članovi uprave ovlašteni zastupati društvo samo skupno te je statutom moguće odrediti da su za zastupanje ovlašteni pojedini članovi uprave samostalno ili zajedno s prokuristom. Dodaje i da, ako je za to ovlašten statutom, i nadzorni odbor može donijeti odluku o tome tko je ovlašten zastupati društvo.¹³⁰ Dakle, „statutom ili odlukom nadzornog odbora, ako je nadzorni odbor za to ovlašten, može se odrediti i drugačiji način zastupanja društva, primjerice: a) da je za zastupanje ovlašten svaki član uprave samostalno b) da su samo neki članovi uprave ovlašteni za zastupanje društva pojedinačno, a ostali po nekoliko njih skupno c) svaki član uprave zajedno s prokuristom d) po dva ili više članova skupno“.¹³¹ KSH svojim dispozitivnim pravilom članovima uprave daje malo više slobode: ako je uprava sastavljena od više od jednog člana, način zastupanja društva trebao bi biti predviđen statutom. Kada statut ne sadrži odredbe o tom pitanju, zahtijeva se skupno djelovanje dvaju članova uprave ili jednog člana uprave i prokurista za poduzimanje radnji u ime društva.¹³² Dakle, može se reći da, u slučaju da statut ne određuje drugačije, članovi uprave poljskog S.A. imaju više slobode pri poduzimanju takvih radnji od članova uprave d.d.-a. Iako postoji drugačiji pristup za davanje izjava i poduzimanje radnji u ime društva, ono što je isto je to da je za očitovanje volje prema društvu dovoljno da se ona očituje jednom članu uprave.¹³³

3.4.2. Nadzorni odbor

Za nadzorni odbor možemo reći da je slično uređen u oba pravna sustava. On provodi trajni nadzor nad aktivnostima društva u svim aspektima njegova poslovanja.¹³⁴ To bi prema poljskom KSH bio generalni opis zadaća nadzornog odbora, dok se u ZTD-u za početak navodi da nadzorni odbor nadzire vođenje društva¹³⁵, što je prilično slično. Nadležnosti nadzornih odbora S.A. i d.d.-a većinom se podudaraju. Zakonski su slično formulirane dužnosti: nadzorni odbor može ispitivati poslovne knjige i dokumentaciju društva te podnosi glavnoj skupštini pisano izvješće o obavljenom nadzoru u kojem se navodi stav nadzornog odbora o prijedlogu uprave vezano uz upotrebu dobiti i pokrića gubitka u društvu.¹³⁶ Uz to u jednom i drugom sustavu nadzorni odbori imenuju i opozivaju članove uprave, no kako je već navedeno u KSH-

¹³⁰ ZTD čl. 241. st. 2. i 3.

¹³¹ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 126.

¹³² KSH čl. 373. st. 1.

¹³³ ZTD čl. 241 st. 2.; KSH čl. 373. st. 2.

¹³⁴ KSH čl. 382. st. 1.

¹³⁵ ZTD čl. 263. st. 1.

¹³⁶ ZTD čl. 263. st. 2. i 3.; KSH čl. 382. st. 3. i 4.

u, to je dispozitivno pravilo te vrijedi ako statut ne navodi drugačije.¹³⁷ Kada se govori o sazivanju glavne skupštine kao dužnosti nadzornog odbora, razlika je većinom u formulaciji zakonske norme. Kod d.d.-a nadzorni odbor ima mogućnost sazivanja glavne skupštine, a on je to obavezan učiniti kada je to potrebno zbog dobrobiti društva. Odluku o sazivanju glavne skupštine nadzorni odbor donosi većinom glasova.¹³⁸ Dakle, u tom je slučaju dužnost odbora, kada se radi o nečemu izričito važnom, da sazove glavnu skupštinu i tim putem uputi dioničare u problem. Kod S.A., osim što se glavna skupština saziva kada postoji neki važan razlog i kada se to smatra nužnim, zakon izričito navodi da nadzorni odbor saziva godišnju glavnu skupštinu i kada uprava propusti sazvati skupštinu u roku koji je naveden u zakonu ili statutu.¹³⁹ Postoji odredba koju KSH nema, a ZTD je izričito navodi: „nadzorni odbor zastupa društvo prema članovima uprave“¹⁴⁰; drugim riječima, moglo bi se reći da je „nadzorni odbor, zapravo, organ preko kojega dioničari kontroliraju rad uprave“¹⁴¹. Takva odredba ne postoji za poljski S.A., ali bi se i za njegov nadzorni odbor moglo reći da ima takvu ulogu.

Nadzorni odbor središnje je nadzorno tijelo društva odgovorno za kontrolu radnji uprave.¹⁴² Međutim, vođenje poslova društva nije moguće prenijeti na nadzorni odbor.¹⁴³ Institut kojim se može dati veća moć tim odborima nad radom uprave potreba je za prethodnom suglasnošću. Kod d.d.-a statutom i odlukom nadzornog odbora, a kod S.A. samo statutom određuje se da se određene vrste poslova mogu obavljati samo uz prethodnu suglasnost nadzornog odbora.¹⁴⁴ Ono što položaj nadzornog odbora u Poljskoj i u Hrvatskoj čini slabijim nego u njemačkom ekvivalentu, koji je služio kao uzor, to je što postoji način kako zaobići neslaganje tih odbora.¹⁴⁵ U slučaju da nadzorni odbor odbije dati suglasnost, potrebnu suglasnost uprava može zatražiti od glavne skupštine. Poljski KSH ne navodi nikakvu posebnu većinu glasova kojom bi se ta odluka donijela, odnosno radi se o običnoj većini ako se statutom drugačije ne uredi. ZTD je ipak čvršći te zahtijeva većinu od najmanje tri četvrtine danih glasova, ali se tu zaustavlja i

¹³⁷ ZTD čl. 244.; KSH čl. 368. st. 4.

¹³⁸ ZTD čl. 263. st. 4.

¹³⁹ KSH čl. 399. st. 3.

¹⁴⁰ ZTD čl. 268.

¹⁴¹ Petrović, Ceronja, *Osnove prava društava*, str. 132.

¹⁴² Mataczyński, Maciej, Rycerski, Adrian., *Companies in Polish law*, *Pravovedenie* 65 (1), 2021., str. 117.

¹⁴³ ZTD čl. 263. st. 5.

¹⁴⁴ *Ibid.*; KSH čl. 384. st. 1.

¹⁴⁵ Gad, Jacek, *The relationship between supervisory board and management and their communication processes in publicly listed companies in Poland*, *Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe* 18.2 (2015), str. 156.

navodi da „statutom nije moguće odrediti da je za to potrebna veća većina niti je moguće zahtijevati ispunjenje dodatnih pretpostavki“.¹⁴⁶

Oba zakona propisuju određena brojčana ograničenja za same članove nadzornog odbora. Također, oba se zakona slažu s time da nadzorni odbor mora biti sastavljen od minimalno tri člana¹⁴⁷. Kod S.A. postoji dodatno ograničenje, a to je u slučaju društva čijim se dionicama trguje na uređenom tržištu – nadzorni odbor takvog društva mora biti sastavljen od najmanje pet članova.¹⁴⁸ Dioničko društvo ne poznaje takvo ograničenje, no zato poznaje ograničenje u vidu najvećeg mogućeg broja članova koji je u ZTD-u vezan za temeljni kapital društva. „Najveći broj članova nadzornog odbora iznosi kod društava s temeljnim kapitalom: a) do 1.5 milijuna eura 9 članova b) preko 1.5. do 10 milijuna eura 15 članova i c) preko 10 milijuna eura 21 član.“¹⁴⁹ Primarno je pravilo da članove nadzornog odbora imenuje glavna skupština.¹⁵⁰ Od tog se pravila može djelomično odstupiti. Birati članove mogu i dioničari, u čemu se ta dva sustava razlikuju. Kod d.d., kao što je spomenuto ranije, članove nadzornog odbora mogu imenovati imatelji dionica koje su vinkulirane¹⁵¹ te statutom točno određeni dioničari kao njihovo osobno pravo. Dioničari na taj način u nadzorni odbor mogu imenovati najviše jednu trećinu članova odbora.¹⁵² Dioničarima S.A. se takav način imenovanja može jedino dodijeliti statutom kao osobno pravo, ali se ne navodi ograničenje u kontekstu maksimalnog broja članova koje je tako moguće imenovati.¹⁵³ Smatram da takvo poljsko rješenje nije povoljno za dioničare društva, no iz tog razloga S.A. na još jedan drugačiji način daje dioničarima pravo izbora članova odbora. Za S.A. se propisuje posebna procedura imenovanja članova nadzornog odbora čija je svrha zaštita manjinskih dioničara. Odredbe vezane uz tu proceduru nisu dispozitivne. Također ta procedura ima prednost u odnosu na redovnu proceduru imenovanja članova nadzornog odbora, a sve što je potrebno kako bi se ona primijenila je da dioničari koji predstavljaju jednu petinu temeljnog kapitala podnesu zahtjev o njezinu provođenju.¹⁵⁴ Ključno je za tu proceduru da se imenovanje članova nadzornog odbora odvija u dvije faze: 1) glasovanje u odvojenim i dobrovoljno sastavljenim grupama te 2) dopunsko glasovanje. Iako postoje privilegirane dionice s dva glasa, ovdje svaka dionica s pravom glasa ima samo jedan

¹⁴⁶ ZTD čl. 263. st.5.; KSH čl. 384. st. 2.

¹⁴⁷ KSH čl. 385. st. 1.

¹⁴⁸ KSH čl. 385. st. 1.; ZTD čl. 254. st. 1.

¹⁴⁹ ZTD čl. 254. st. 2.

¹⁵⁰ ZTD čl. 256. st. 1.; KSH čl. 385. st. 1.

¹⁵¹ Vidi supra 3.3.1.

¹⁵² ZTD čl. 256. st. 2. i 3.

¹⁵³ KSH čl. 300. (28.) st. 1.

¹⁵⁴ KSH čl. 385. st. 3.

glas.¹⁵⁵ U prvoj se fazi formiraju grupe na način da se broj prisutnih dionica na glavnoj skupštini podijeli s brojem članova nadzornog odbora, a u računicu se uzimaju u obzir i dionice bez prava glasa (iako i dalje ne mogu glasati te se ne mogu formirati grupe sastavljene samo od dionica bez prava glasa). Na taj se način utvrđuje koliko je dionica potrebno da bi se imenovalo jednog člana nadzornog odbora. Kada se ta brojka utvrdi, dioničari među sobom dobrovoljno sastavljaju grupe, a kako bi grupa mogla imenovati jednog člana mora imati najmanje broj dionica koji je ekvivalent jednom članu. Grupe koje imaju manji broj dionica od potrebnog u ovoj fazi ne mogu učiniti ništa, dok grupe koje imaju više od ekvivalenta, ali manje od broja potrebnog za imenovanje više članova i dalje imenuju samo jednog člana. Za formiranje grupe potreban je pristanak svih potencijalnih članova, a s obzirom na to da se grupe mogu i spajati, potreban je pristanak svih članova obje grupe kako bi se to dogodilo. Ukratko, ako su se uspješno formirale pojedinačne grupe koje imaju dovoljno dionica kako bi unutar sebe imenovale barem jednog člana nadzornog odbora, provodi se glasovanje unutar tih grupa.¹⁵⁶ U slučaju da su se sva mjesta nadzornog odbora imenovala na taj način, imenovanje članova nadzornog odbora je završeno. No, ako se nisu imenovali svi članovi ili ako se nije uspjela formirati ni jedna grupa koja bi bila sposobna imenovati barem jednog člana, procedura ide u drugu fazu dopunskog glasovanja. U toj se fazi imenuju članovi nadzornog odbora za mjesta koja su preostala. Glasovanje se odvija na standardan način tj. kao na glavnoj skupštini, samo što pravo glasa nemaju dioničari koji su sudjelovali u imenovanju članova nadzornog odbora unutar grupa. To se odnosi i na dioničare koji su se nalazili unutar određene grupe, a ipak unutar nje nisu glasovali.¹⁵⁷ I ZTD i KSH ostavljaju prostora da se posebnim zakonom uređuje članstvo nadzornog odbora. ZTD specificira da se ovdje radi o članu kojeg biraju zaposleni.¹⁵⁸ *Lex specialis* na koji se poziva ZTD „je Zakon o radu, iz čijeg čl. 163. st. 1. proizlazi da u dioničkim društvima jedan član nadzornog odbora mora biti predstavnik radnika.“¹⁵⁹ Za razliku od ZTD-a, KSH nije toliko konkretan nego samo ostavlja mogućnost da se imenuje jedan član nadzornog odbora od strane subjekta navedenog u posebnom aktu.¹⁶⁰ ¹⁶¹ Jedino imenovanje ovog člana ima prednost pred posebno spomenutom procedurom imenovanja članova nadzornog odbora u

¹⁵⁵ KSH čl. 385. st. 4.

¹⁵⁶ KSH čl. 385. st. 5.

¹⁵⁷ KSH čl. 385. st. 6. i 7.

¹⁵⁸ ZTD čl. 256. st. 2.

¹⁵⁹ Petrović, Ceronja, *Osnove prava društava*, str. 129.

¹⁶⁰ KSH čl. 385. st. 4.

¹⁶¹ Ovdje se ne radi o jednom konkretnom aktu nego ih ima više kao npr. *Ustawa z dnia 30. sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i niektórych prawach pracowników*, *Dziennik Ustaw* 1996, 106 (hrv. Zakon od 30. kolovoza 1996. o komercijalizaciji i određenim pravima zaposlenika) i *Ustawa z dnia 29 grudnia 1992. r o radiofonii i telewizji*, *Dziennik Ustaw* 1993, 7 (hrv. Zakon od 29. prosinca 1992. o radijskom i televizijskom emitiranju)

grupama.^{162 163} Ono što d.d. posjeduje za razliku od S.A. mogućnost je imenovanja članova od strane suda. U slučaju da u nadzornom odboru nedostaje broj članova potreban za donošenje odluka, sud će imenovati članove koji nedostaju na zahtjev uprave, nekog člana nadzornog odbora ili dioničara.¹⁶⁴ Mandat članova kod d.d.-a može trajati najviše četiri godine, dok kod S.A. mandat ne može trajati dulje od 5 godina.¹⁶⁵ Kada govorimo o opozivu članova nadzornog odbora, ZTD specificira na koji se način to može učiniti, dok KSH jednostavno navodi da članove imenuje i opoziva glavna skupština¹⁶⁶. ZTD je naprotiv detaljan. Glavna skupština ima mogućnost opozvati člana nadzornog odbora i prije nego mu istekne mandat za koji je izabran. Za takvu odluku potrebna je većina od minimalno tri četvrtine danih glasova. Statutom je moguće odrediti da je za to potrebna veća većina, a moguće je i zahtijevati i ispunjenje dodatnih pretpostavki. No kada člana nadzornog imenuje određena osoba¹⁶⁷, imenovanoga člana nadzornog odbora može u bilo koje doba opozvati onaj tko ga je imenovao i zamijeniti ga drugom osobom. Ako statutom propisane pretpostavke za imenovanje člana nadzornog odbora više nisu ispunjene, glavna skupština može imenovanoga člana opozvati običnom većinom glasova.¹⁶⁸ Također, ako postoji važan razlog, sud će na zahtjev nadzornog odbora ili dioničara koji imaju dionice na koje otpada minimalno jedna desetina temeljnog kapitala društva ili minimalno 1.000.000,00 EUR tog kapitala opozvati člana nadzornog odbora.¹⁶⁹

Zadnje, ali ne i najmanje bitno donošenje je odluka unutar nadzornog odbora. Za d.d. i S.A. vrijedi odredba da nadzorni odbor može donositi odluke ako barem polovica članova sudjeluje u odlučivanju. No, ovdje d.d. uvodi donju granicu koja kod S.A. ne postoji, a to je da kod odlučivanja ne može sudjelovati manje od tri člana.¹⁷⁰ Nadzornom odboru d.d.-a potrebna je većina danih glasova za donošenje odluke, dok je kod S.A. potrebna apsolutna većina glasova, ali statutom može biti i drugačije određeno.¹⁷¹ Članovi nadzornih odbora oba sustava, u slučaju fizičke neprisutnosti, mogu svoj glas dati i pisanim putem.¹⁷²

¹⁶² KSH čl. 385. st. 4.

¹⁶³ Vidi supra

¹⁶⁴ ZTD čl. 257.

¹⁶⁵ KSH čl. 258.; ZTD čl. 386. st. 1.

¹⁶⁶ KSH čl. 385. st. 1.

¹⁶⁷ Npr. dioničar vinkulirane dionice s pravom izbora člana nadzornog odbora

¹⁶⁸ ZTD čl. 259.

¹⁶⁹ ZTD čl. 260.

¹⁷⁰ ZTD čl. 267. st. 1.; KSH čl. 388. st. 1.

¹⁷¹ ZTD čl. 267. st. 2.; KSH čl. 391. st. 1.

¹⁷² ZTD čl. 267. st. 3.; KSH čl. 388. st. 2.

3.4.3. Glavna skupština

Dioničari unutar dioničkog društva djeluju putem glavne skupštine.¹⁷³ U pravilu na glavnoj skupštini mogu sudjelovati svi dioničari, dakle i imatelji dionica bez prava glasa iako ne mogu sudjelovati u donošenju odluka na glavnoj skupštini.¹⁷⁴ Kada govorimo o nadležnosti tog organa dioničkog društva, u oba je sustava ona u samoj biti slična, no ipak postoje određene procesualne razlike. Za primjer, KSH kao glavne nadležnosti navodi 1) pregled i prihvaćanje izvješća uprave o stanju društva i financijskih izvješća za prethodnu poslovnu godinu 2) donošenje odluke o raspodjeli dobiti ili pokriću gubitka te 3) potvrdu ispunjavanja dužnosti od strane članova organa društva¹⁷⁵, odnosno davanje razrješnice. Točke 2) i 3) također su jedne od glavnih nadležnosti glavne skupštine d.d.-a. Zanimljiva je razlika kod izvješća o stanju društva i financijskih izvješća. Kod S.A. uprava direktno podnosi navedena izvješća glavnoj skupštini na prihvaćanje. Kod d.d.-a je to ipak drugačije uređeno te ćemo se kratko osvrnuti i na to. Ovdje je uprava dužna nadzornom odboru podnijeti bez odlaganja navedena izvješća od trenutka kada ih sastavi.¹⁷⁶ Nadzorni odbor zatim ispituje podnesena izvješća. Nakon provedenog ispitivanja odbor je obavezan u pisanom obliku izvijestiti glavnu skupštinu o rezultatima tog ispitivanja. Ako nadzorni odbor da suglasnost s godišnjim financijskim izvješćima, samim time su ih utvrdili uprava i nadzorni odbor, osim ako oni ne odluče da utvrđenje tih izvješća prepuštaju glavnoj skupštini.¹⁷⁷ Dakle, glavna skupština odlučuje o navedenim izvješćima kada joj je to prepušteno ili kada odbori ne daju svoju suglasnost.¹⁷⁸ Unatoč tome što izvješća o stanju društva i financijska izvješća ne potpadaju neposredno u nadležnost glavne skupštine, ona su ipak bitan dio njezina odlučivanja kod gore spomenutih točaka: 2) rasprave o upotrebi tekuće dobiti i 3) davanja razrješnice. ZTD navodi da se rasprava o davanju razrješnice mora voditi zajedno s raspravom o upotrebi tekuće dobiti. Tom prilikom uprava mora podnijeti glavnoj skupštini godišnja financijska izvješća, izvješće o stanju društva te izvješće nadzornog odbora.¹⁷⁹ Ukratko, na kraju je ishod sličan, samo što kod navedenih izvješća glavna skupština d.d.-a nema glavnu riječ, no opet ih uzima u obzir prilikom odlučivanja o davanju razrješnice. Također kao jednu od ključnih nadležnosti kod oba sustava treba napomenuti već spomenuto imenovanje i razrješenje članova nadzornog odbora.¹⁸⁰

¹⁷³Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 139.

¹⁷⁴Ibid.

¹⁷⁵ KSH čl. 395. st. 2.

¹⁷⁶ ZTD čl. 300.b st. 1.

¹⁷⁷ ZTD čl. 300.d st.1.

¹⁷⁸ ZTD čl. 300.c, čl. 300.d, čl. 300.e

¹⁷⁹ ZTD čl. 276. st. 3.

¹⁸⁰ ZTD čl. 275. st. 1. ; KSH čl. 385. st. 1.;

Glavna skupština S.A. mora se održati unutar 6 mjeseci od kraja prethodne poslovne godine, dok se glavna skupština d.d.-a mora održati unutar 8 mjeseci od početka poslovne godine. Glavna skupština također se mora sazvati kada je to navedeno zakonom i statutom.¹⁸¹ Pitanje tko saziva glavnu skupštinu nudi sljedeća rješenja: oba zakona prvenstveno navode kako glavnu skupštinu saziva uprava društva te ovdje ZTD dodaje da o tome odlučuje običnom većinom glasova.¹⁸² Oba zakona također pružaju priliku da glavnu skupštinu sazove nadzorni odbor. Nadzorni odbor to je obvezan učiniti kada je to potrebno radi dobrobiti društva. No, ovdje KSH dodaje da nadzorni odbor saziva glavnu skupštinu i kada je to uprava propustila učiniti unutar roka navedenog u zakonu ili statutu, tj. maksimalno šest mjeseci od kraja poslovne godine.¹⁸³ Oba zakona daju priliku i dioničarima da sazovu glavnu skupštinu. Jedan je dio uređen na isti način, dok drugi postoji samo u poljskom KSH-u. Prvenstveno, glavna se skupština mora sazvati u slučaju da to u pisanom obliku zahtijevaju dioničari koji zajedno imaju udjele u visini od jedne dvadesetine dijela temeljnog kapitala društva te uz to navedu svrhu i razlog sazivanja te skupštine. Zahtjev se upućuje upravi. Statutom se to može i drugačije odrediti na način da to pravo imaju i dioničari koji zajedno imaju udjele koji su i manji od jedne dvadesetine temeljnog kapitala. Ako se ne udovolji njihovom zahtjevu, dioničari mogu postaviti zahtjev pred sud te ih on može ovlastiti da sami sazovu glavnu skupštinu. Ovdje KSH dodaje da uprava ima rok od 2 tjedna za odluku.¹⁸⁴ Također se u oba zakona kod zahtjeva za stavljanje određenog predmeta na dnevni red skupštine traži da taj zahtjev podržava jedna dvadesetina temeljnog kapitala društva.¹⁸⁵ Poljski zakon omogućuje dioničarima još jedan način sazivanja glavne skupštine. Tim se načinom zaobilazi upućivanje zahtjeva upravi. Dakle, dioničari koji predstavljaju najmanje polovicu temeljnog kapitala ili najmanje polovicu ukupnih glasova u društvu mogu sazvati glavnu skupštinu.¹⁸⁶ Ustvari dioničari direktno i samostalno sazivaju glavnu skupštinu. U oba sustava postoji mogućnost davanja ovlasti sazivanja glavne skupštine statutom i nekome drugome, no KSH u tom slučaju propisuje ograničenje te navodi da takve osobe to mogu učiniti samo u slučaju propusta sazivanja od strane uprave.¹⁸⁷ Kod S.A. takve osobe ustvari imaju ulogu osiguranja da će se glavna skupština stvarno održati, a kod d.d.-a one ipak imaju nešto veću moć. Rekao bih kako je poljsko rješenje ovdje bolje iz razloga što glavna skupština ne može biti sazvana od strane pojedinaca koji su iz određenog razloga odlučili sazvati skupštinu,

¹⁸¹ ZTD čl. 277. st. 1.; KSH čl. 395. st. 1.

¹⁸² ZTD čl. 277. st. 1. i 2.; KSH čl. 398., čl. 399. st. 1.

¹⁸³ ZTD čl. 263. st. 4., čl. 272.h st. 2.; KSH čl. 399. st. 2.

¹⁸⁴ ZTD čl. 278. st. 1. i 3.; KSH čl. 400. st. 1., 2. i 3.

¹⁸⁵ ZTD čl. 278. st. 2.; KSH čl. 401. st. 1.

¹⁸⁶ KSH čl. 399. st. 3.

¹⁸⁷ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 141.; KSH čl. 399. st. 4.

a koji ne mora biti bitan za društvo i ostatak dioničara. Dakle, kod d.d.-a je statutom potrebno pažljivo propisati tko se i zbog čega može koristiti takvom ovlasti.

Dolazimo do pitanja samog glasanja na glavnoj skupštini. Kod d.d.-a se odluke na glavnoj skupštini donose većinom danih glasova (obična većina), osim ako se zakonom ili statutom ne traži određena veća većina ili se zahtijeva i ispunjenje dodatnih pretpostavki. Kod S.A., s druge strane, to načelo obične većine ne vrijedi, nego se odluke usvajaju apsolutnom većinom glasova, osim ako zakon ili statut ne propisuju drugačije.¹⁸⁸ Iz toga proizlazi da su navedene većine potrebne kada se ne zahtijeva kvalificirana većina za neke bitnije odluke, koje će se spomenuti na kraju ovog potpoglavlja. Kako je navedeno ranije,¹⁸⁹ hrvatski i poljski sustav razlikuju se po tome što hrvatski poznaje dionice s nominalnim iznosom i dionice bez nominalnog iznosa, dok poljski poznaje samo dionice s jednakim nominalnim iznosom. Prema tome, razlikuje se i formulacija o pravu glasa držatelja određenih dionica. Za d.d. ZTD navodi da se „pravo glasa ostvaruje prema nominalnim iznosima dionica, a na temelju dionica bez nominalnog iznosa prema njihovu broju“, dok za S.A. KSH navodi da jedna dionica daje pravo na jedan glas na glavnoj skupštini.¹⁹⁰ No, kao što je već spomenuto,¹⁹¹ kod S.A. postoji mogućnost da određene povlaštene dionice imaju pravo na dva glasa. Oba sustava predviđaju mogućnost ograničavanja prava glasa za određene dioničare. Pravo glasa može se ograničiti statutom i to na način da pojedinačni dioničar ne može imati više od određenoga najvećega broja glasova ili postotka svih glasova. Statutom se također može odrediti da se dionicama koje pripadaju tom pojedinačnom dioničaru mogu smatrati i dionice koje netko drugi drži za račun tog dioničara.¹⁹² To je ograničenje moguće odrediti i kod d.d.-a i kod S.A., osim što KSH uvodi donju granicu ispod koje se pravo glasa ne može ograničiti, a koja iznosi 10 posto ukupnih glasova u društvu.¹⁹³ Dakle, pravo glasa ne može se ograničiti ispod te razine. ZTD ne navodi koji bi minimalni iznos to trebao biti kako bi se nečije pravo glasa ograničilo. Vrijedi napomenuti kako je pravo glasa u d.d.-u i u S.A. moguće ostvarivati putem punomoćnika. Kod S.A. punomoć strogo mora biti u pisanom obliku (inače je ništavna), dok kod d.d.-a može biti i u usmenom samo ako je on statutom predviđen kao valjani oblik.¹⁹⁴

¹⁸⁸ ZTD čl. 290; KSH čl. 414.

¹⁸⁹ Vidi supra 3.2.

¹⁹⁰ ZTD čl. 291. st. 1.; KSH čl. 411. st. 1.

¹⁹¹ Vidi supra 3.3.1.

¹⁹² ZTD čl. 291. st. 1.

¹⁹³ KSH čl. 411. st. 2. i 3.

¹⁹⁴ ZTD čl. 291. st. 6.; KSH čl. 412. st. 1., čl. 412(1) st. 1.

Kada se govori o kvalificiranim većinama glasova u hrvatskom i poljskom sustavu, treba usporediti na što i kako se, primjerice, stavlja naglasak pri odlučivanju na glavnoj skupštini te koliku podršku dioničara mora imati. Prvo, oba sustava za svoje najvažnije odluke navode većinu od tri četvrtine. No hrvatski sustav ovdje radi razliku u odlukama za koje je potrebno tri četvrtine temeljnog kapitala zastupljenog na skupštini i tri četvrtine danih glasova. Prva kvalificirana većina odnosi se npr. na situacije „pri odlučivanju o izmjeni statuta, pri povećanju temeljnog kapitala i smanjenju temeljnog kapitala, isključenju ili ograničenju prava prvenstva pri upisu novih dionica“¹⁹⁵ Još su neki primjeri odobreni temeljni kapital¹⁹⁶, zamjenjive obveznice i obveznice s promjenjivom kamatom¹⁹⁷, poslovnik glavne skupštine¹⁹⁸ te još poneke bitne odluke za društvo. Druga većina (3/4 danih glasova) „traži se za donošenje odluke za opoziv članova nadzornog odbora i za donošenje odluke kojom glavna skupština daje odobrenje da uprava poduzme poslove za koje joj je nadzorni odbor uskratio suglasnost koju je uprava po statutu morala zatražiti.“¹⁹⁹ Poljski KSH u jednom članku taksativno navodi odluke za koje je potrebna kvalificirana većina te su zbog toga te propisane većine naizgled preglednije. Konkretno, odluku o izdavanju zamjenjivih obveznica ili senior obveznica²⁰⁰, izmjeni statuta, otkupu udjela, smanjenju temeljnog kapitala, otuđenju trgovačkog društva ili njegova organizacijskog dijela i prestanku društva donosi većina od tri četvrtine glasova.²⁰¹ Može se reći kako poljski S.A. ne poznaje većinu koja bi se računala prema temeljnom kapitalu, što je i logično, jer je već navedeno kako se raspoređuju glasovi u poljskom S.A.²⁰² U nekim slučajevima oba sustava poznaju i većinu od dvije trećine. Za poljski S.A. vrijedi da se odluka o tome da društvo financira stjecanje ili preuzimanje dionica koje je izdalo donosi većinom od dvije trećine danih glasova. Ako je, međutim, na glavnoj skupštini zastupljena najmanje polovica temeljnog kapitala, za donošenje odluke dovoljna je apsolutna većina glasova. Kod d.d.-a se kao izuzetak može propisati manja većina od minimalno dvije trećine temeljnog kapitala zastupljenog na skupštini kada se odlučuje o povećanju temeljnog kapitala ulozima²⁰³. Inače se ta odluka donosi već navedenom većinom od tri četvrtine temeljnog kapitala zastupljenog na skupštini. No mogućnost manje većine od propisane samo je iznimka. Kada se

¹⁹⁵ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 146.

¹⁹⁶ ZTD čl. 323. st. 2.

¹⁹⁷ ZTD čl. 341. st. 1.

¹⁹⁸ ZTD čl. 285.

¹⁹⁹ Petrović, Osnove prava društava, str. 146.

²⁰⁰ Obveznica koja ima veći prioritet od potraživanja druge obveznice prema istoj vrsti imovine u slučaju neispunjavanja obveza ili bankrota: <https://www.investor.gov/introduction-investing/investing-basics/glossary/senior-bond>, 18.4.2023.

²⁰¹ KSH čl. 415. st. 1.

²⁰² Vidi supra

²⁰³ Petrović, Ceronja, Osnove prava društava, str. 146.

odluka donosi kvalificiranom većinom, statutom se može propisati da je za donošenje nekih odluka glavne skupštine potrebna određena druga većina ili se može zahtijevati ispunjenje nekih dodatnih pretpostavki, no u pravilu se statutom može samo zahtijevati da je za donošenje takvih odluka prijeko potrebna veća većina od one koju propisuje ZTD.²⁰⁴ Isto pravilo vrijedi i za S.A. gdje poljski zakon navodi kako se statutom mogu predvidjeti stroži uvjeti za donošenje odluka²⁰⁵ koje su navedene u članku 415. KSH-a.

4. ZAKLJUČAK

Društva kapitala, a unutar njih dionička društva, ključna su za današnji poslovni svijet. Prvenstveno zato što je društvo samostalno odgovorno za obveze, bez uplitanja njegovih dioničara. Jedino što dioničar riskira njegov je ulog, odnosno onoliko koliko je platio ili pridonio kako bi stekao svoju dionicu. Iz tog razloga nezamislivo je moderno gospodarstvo bez takvih oblika. Proces ubrzanog povezivanja tržišta i poslovanja diljem svijeta, odnosno globalizacija, dovodi do toga da se trgovačka društva osnivaju posvuda te su često povezana s društvima iz drugih država. To je jedan od razloga zašto se pravna uređenja sve više približavaju jedna drugima. Cilj je da se olakša pristup i komunikacija s osobama koje na prvu ne poznaju pravo države u kojoj žele poslovati. No ako je sustav isti ili, u slučaju ovog rada, dovoljno sličan kako bi ga osoba koju zanima mogla razumjeti, time je i pristupačniji te sam po sebi stvara više poslovnih prilika. Time dolazimo do Hrvatske i Poljske kojima je dugoročni cilj bio približavanje Europskoj Uniji i njezinu tržištu. Jedan od načina na koji se to ostvaruje je i ujednačavanje zakonodavstava sa srednjoeuropskim zemljama. Obje su zemlje uspjele u svom naumu.

Na samom kraju ovoga rada možemo zaključiti da hrvatski i poljski pravni sustav, barem što se tiče prava društava, neosporno imaju iste ili barem vrlo slične pravne uzore, na čelu s njemačkim i austrijskim pravom. No, zakonodavci obje države prilagodili su na svojstven način tumačenja tih pravnih uzora kako bi, vjerojatno po njihovu mišljenju, propisali najbolje rješenje za funkcionalnost trgovačkih društava. Zbog različitih pogleda na određene institute pravno uređenje sa sigurnošću nije identično. Razlike koje bi izdvojio kao značajne npr. razlika je u položaju društva pri osnivanju, tj. razlika između instituta predruštva koje nema samostalnu pravnu sposobnost i društva u organizaciji koje ga ima. Nadalje, postoji razlika u minimalnoj vrijednosti pojedine dionice, gdje je poljsko rješenje blago rečeno liberalnije. Zatim

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ KSH čl. 415. st. 5.

bih izdvojio postojanje posebne procedure imenovanja članova nadzornog odbora u poljskom sustavu s ciljem zaštite manjinskih dioničara te liberalniji pristup imenovanju članova uprave. Također, tu je i razlika u kojoj hrvatsko dioničko društvo može biti ustrojeno na monistički i dualistički način, a poljsko samo na dualistički. Što znači da se radi o ustroju s kombinacijom uprave i nadzornog odbora, dok monistički ustroj ta dva organa predstavlja u jednom organu, tzv. upravnom odboru. Ipak, suština je tih društava ista, a njihovoj je regulaciji cilj da na slobodnom tržištu funkcioniraju na pravilan i uspješan način.

5. LITERATURA

1.1. Stručna literatura

- I. Barbić, Jakša, Pravo društava. Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak I., Zagreb, 2020.
- II. Barbić, Jakša, Utjecaj njemačkog prava na stvaranje hrvatskog prava društava, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 3-4/
- III. Dabić, Stanko; Penavin, Stipan, Otkup vlastitih dionica kao strateška poslovna odluka poduzeća, Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues, Vol. XVIII No. 1-2, 2005.
- IV. Gad, Jacek, The relationship between supervisory board and management and their communication processes in publicly listed companies in Poland, Comparative Economic Research, Central and Eastern Europe 18.2 (2015)
- V. Kołacz, Jacek, Polish company law: a few remarks on legal history and foreign inspirations, Dostupno na SSRN 2020231, 2009
- VI. Mataczyński, Maciej, Rycerski, Adrian., Companies in Polish law, Pravovedenie 65 (1), 2021.
- VII. Oplustil, Krzysztof; Arkadiusz Radwan, Company Law in Poland: Between Autonomous Development and Legal Transplants, Private Law in Eastern Europe, Tübingen 2010 (2010)
- VIII. Petrović, Siniša; Ceronja, Petar, Osnove prava društava, Zagreb, 2019

1.2. Pravni propisi

- I. Kodeks cywilny (Građanski kodeks), Dziennik Ustaw 1964, 16
- II. Kodeks spółek handlowych (Code of Commercial Companies), Dziennik Ustaw 2019, 55
- III. Zakon o mjenici, Narodne novine, br. 74/94, 92/10
- IV. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22, 156/22
- V. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22
- VI. Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine, 65/18, 17/20, 83/21

1.3. Izvori s interneta

- I. <https://www.investor.gov/introduction-investing/investing-basics/glossary/senior-bond>, 18.4.2023.